

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

*Проектна діяльність студентів
у процесі опанування навчальної
дисципліни
«Шкільний курс світової
художньої культури
та методика його викладання»*

Навчально-методичний посібник

Кам'янець-Подільський
2008

УДК 373.5.016:008

ББК 74.266

Автори:

Аліксійчук Олена Станіславівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики музичного виховання, вокалу та хорового диригування Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Федорчук Вікторія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методик дошкільної та початкової освіти

Рецензенти:

Горбенко С.С., кандидат педагогічних наук, професор Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (м. Київ).

Яропуд З.П., кандидат педагогічних наук, професор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Рекомендовано до друку вченою радою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол № ?? від ?? 2008 року

Навчально-методичний посібник присвячено методу проектів як одній із сучасних педагогічних технологій. Розкрито суть, типологію, вимоги до проектів та особливості організації проектної діяльності в процесі опанування дисципліною «Шкільний курс світової художньої культури та методика його викладання».

Посібник адресовано викладачам та вчителям предметів художньо-естетичного циклу, а також студентам педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

ЗМІСТ

ВСТУП

1. ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЇЇ ТИПИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ

2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ШКІЛЬНИЙ КУРС СВІТОВОЇ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ ТА МЕТОДИКА ЙОГО ВИКЛАДАННЯ»

АДРЕСИ ДІЮЧИХ ПРОЕКТІВ

ДОДАТКИ

ЛІТЕРАТУРА

*Уміння проектувати у великому й малому,
вибрати найбільш оптимальні, у той же час
конкурентоспроможні варіанти розвитку.
Цьому й навчає метод проектів.
(В.Жарковська, В.Симоненко)*

ВСТУП

Шляхи розвитку освіти в Україні на найближчі роки та на перспективу, що визначені в Національній доктрині розвитку освіти, передбачають її ґрунтовне реформування в напрямку впровадження в освітню практику особистісно орієнтованого підходу. Розв'язати цю проблему можна за умови, якщо навчально-виховний процес у школі буде спрямовано на розвиток активності, самостійності, творчих можливостей кожного школяра.

Сьогоднішнє суспільство потребує ініціативних особистостей, здатних свідомо діяти, приймати власні рішення, швидко адаптуватися до змін. Тому в сучасній педагогіці ведеться активний пошук та випробовування різних форм і методів діяльності суб'єкта пізнання, закладаючи тим самим об'єктивні передумови для якісної трансформації педагогічної освіти. Педагог має виступати не стільки джерелом знань та контролюючим суб'єктом, скільки організатором самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, їхнім консультантом і помічником. Для цього в процесі вузівської підготовки необхідно залучати студентів до активного пізнавального процесу, застосування отриманих знань на практиці, співробітництва при вирішенні різноманітних проблем, формулювання й аргументування особистої думки.

Таким чином, потреба в оновленні освіти спричинила появу та поширення великої кількості нових підходів до організації навчально-виховного процесу, методів та технологій навчання та виховання. Зокрема, значної популярності останнім часом набули так звані педагогічні технології.

Термін “педагогічна технологія” вживається в освіті ще з ХІХ століття, але й досі немає єдиного визначення цього поняття. Трактуються педагогічні технології як методи навчання, принципи навчання, педагогічна техніка, як алгоритм процесу досягнення спланованих результатів, як наука, педагогічна система, система знань, мистецтво педагога і т.п. Спільними в усіх визначеннях є спрямування педагогічної технології на підвищення ефективності навчального процесу, що гарантує досягнення запланованих результатів навчання. Існує й загальноприйняте уявлення про технологію як конструювання начального процесу за певною схемою.

Розділяючи думку І.Дичківської¹, слід зазначити, що педагогічна технологія відображає модель навчально-виховного процесу, об'єднує в собі зміст, форми і засоби навчання та виховання.

Однією з найбільш поширених є проектна технологія або метод проектів. Проект передбачає розробку теми, ідеї, детальне планування; спрямований на розвиток активного самостійного мислення студента, вміння знаходити і вирішувати проблеми, залучаючи для цієї діяльності знання з різних галузей, уміти прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів їх вирішення. Особливо цінним у цій технології є те, що всі теоретичні знання, які отримує студент у процесі підготовки проекту, він

---

¹ Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник – К.: Академвидав, 2004. – С.68.

одразу реалізовує на практиці. Отже, проект стає і шляхом пізнання, і засобом організації педагогічного процесу.

Зважаючи на актуальність педагогічних технологій та ефективність використання технології проектування у вищій школі, вважаємо за доцільне висвітлити можливості використання проектної діяльності у викладанні шкільного курсу світової художньої культури.

1. Проектна діяльність, її типи та особливості організації.

Активні методи навчання, методи шукань, дослідні методи – так характеризував видатний український педагог Григорій Ващенко групу методів, які сприяють посиленню активності учня в процесі навчання. Адже саме в умовах активного пошуку та дослідження на перший план виступає випереджуючий розвиток самої людини, формування творчої особистості, яка проектує й організовує власне життя і доцільно перетворює навколишній світ.

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник у 20-і роки ХХ століття у США. Спочатку його називали „методом проблем” і розвивався він у межах гуманістичного напрямку у філософії та освіті, в педагогічних поглядах та експериментальній роботі Дж.Дьюї. Цей американський філософ і педагог вважав, що дитинство – повноцінний період людського буття. Тому освіта повинна давати не лише знання, які знадобляться в майбутньому дорослому житті, але й знання, вміння і навички, здатні вже сьогодні допомогти дитині у вирішенні її нагальних життєвих проблем. Інакше кажучи, школа – це не місце підготовки майбутніх дорослих, а заклад, де дитину вчать жити в оточуючому світі, працювати з іншими людьми, і, разом з тим, набувати необхідних знань. Щоб досягнути цього, навчання повинно орієнтуватися на інтереси та потреби дітей та ґрунтуватися на їхньому життєвому досвіді. Основним завданням освіти є актуальне дослідження оточуючого життя. І вчитель разом з учнями йдуть цим шляхом разом, від проекту до проекту.

Послідовник Дж.Дьюї, американський учитель В.Х.Кілпатрик, практично втілював ідеї проектування свого попередника і назвав спосіб організації роботи з учнями методом проектів. В основі проектування лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, умінь самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. Кілпатриком була запропонована така **класифікація** проектів:

- *продуктивний* (створюючий) проект, пов'язаний з трудовою діяльністю (конструкторською, створенням макета, доглядом за рослинами і тваринами);
- *споживчий* проект (підготовка екскурсій, надання послуг, організація дозвілля);
- *дослідницький* проект (біологічний, фізіологічний, технічний, розв'язання історичних чи літературних проблем);
- *навчальний* проект (проект-вправа) для оволодіння певними навичками².

У той самий час ідея проектного навчання захопила російського педагога С.Т.Шацького, який очолив групу співробітників для розроблення проектів для практики викладання. В 20-х роках ХХ століття ці ідеї втілювались у навчально-виховний процес школи, але після відомої постанови ЦК ВКП(б) 1931 року – їх було заборонено.

У зарубіжній педагогіці метод проектів успішно використовувався і розвивався.

Останнім часом, у зв'язку зі становленням парадигми особистісно орієнтованої освіти, метод проектів переживає друге народження як ефективне доповнення до інших педагогічних технологій, що сприяють становленню дитячої особистості як суб'єкта діяльності та соціальних стосунків. На це є декілька причин:

---

² Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Федорчук Е.І., Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. – С. 57.

- необхідність не стільки передавати учням суму тих чи інших знань, скільки навчити здобувати ці знання самостійно, вміти користуватися набутою інформацією для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань;
- актуальність набуття комунікативних навичок і вмінь, тобто вміння працювати в різних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);
- актуальність широких людських контактів, знайомства з різними культурами, точками зору;
- значущість для розвитку людини вміння користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки.

Якщо випускник вищого навчального закладу буде володіти такими навичками та вміннями, він буде більш пристосованим до життя, зуміє адаптуватися до змін, працювати у різноманітних колективах.

На сьогоднішній день метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологією), яка має завершитись реальним практично відчутним результатом³.

Основна ознака методу проектів – повна й органічна узгодженість навчання з життям, з інтересами студента. Тобто, метод проектів ставить майбутніх спеціалістів у становище, аналогічне до становища дорослої людини. І тоді виконавець нагадує практичного інженера, лікаря, агронома, для якого теоретичні знання – засіб творчих шукань. А в кінцевому результаті відбувається активний процес розвитку практичного мислення, але з опорою на науку.

Педагогічна технологія „метод проектів” містить у собі сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю. Недаремно цю технологію відносять до технологій ХХІ століття.

Технологія проектування – це розв’язання студентом або групою студентів певної проблеми, яке передбачає, з одного боку, використання різноманітних методів і засобів навчання, а з другого – інтегрування знань та умінь з різних галузей науки, техніки, мистецтва⁴. Результати мають бути „відчутні”: якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична – конкретний результат, готовий до впровадження.

Щоб досягнути такого результату, необхідно вчити виконавців самостійно мислити, знаходити і вирішувати проблеми, використовуючи з цією метою знання з різних галузей, здатність прогнозувати результати та можливі наслідки різних варіантів рішення. Проектна діяльність завжди орієнтована на самостійну роботу – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом певного проміжку часу.

Мета навчального проектування – здобуття досвіду практичної діяльності.

Завдання:

- навчити самостійно здобувати знання та застосовувати їх для розв’язання нових пізнавальних і практичних завдань;
- сприяти розвитку комунікативних здібностей;
- розширити коло спілкування;

³ Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Федорчук Е.І., Кам’янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. – С. 57.

⁴ Там само, С. 58.

- прищепити уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати та аналізувати інформацію, висувати гіпотези, робити висновки.

Основні вимоги до використання технології:

- наявність цікавої та значущої соціальної проблеми;
- передбачуваність результатів (доповідь, репортаж, альбом тощо);
- самостійна діяльність виконавців (індивідуальна, парна, групова);
- структурованість змістової частини проекту (з вказівкою поетапних результатів);
- використання дослідницьких методів і певної послідовності дій:
  - = визначення проблеми і завдань дослідження;
  - = висунення гіпотези;
  - = вибір методів дослідження;
  - = обговорення способів оформлення кінцевих результатів;
  - = збір, систематизація й аналіз отриманих даних;
  - = підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація;
  - = висновки, висунення нових проблем дослідження⁵.

Для ефективної організації проектної діяльності потрібно звертати увагу на основні підходи до **структурування** проекту.

- 1) Починати слід завжди з вибору теми проекту, його типу, кількості учасників.
- 2) Далі вчителю необхідно продумати можливі варіанти проблем, які вадливо дослідити в рамках визначеної тематики.
- 3) Важливим моментом є розподіл завдань між учасниками, обговорення можливих методів дослідження, пошуку інформації, творчих рішень.
- 4) Потім починається самостійна робота учасників проекту відповідно до їхніх індивідуальних чи групових дослідницьких, творчих завдань.
- 5) Постійно проводяться проміжні обговорення отриманих даних в групах.
- 6) Необхідним етапом виконання проектів є їх захист.
- 7) Завершується робота колективним обговоренням, експертизою, оголошенням результатів зовнішньої оцінки, формулюванням висновків.

Разом з тим, проект – це не алгоритм, який складається з чітких етапів. Це модель творчого мислення і прийняття рішень.

Проект може початися з експериментів з матеріалами, з дослідження споживацького попиту, з аналізу кінцевого виробу, з походу в магазин чи розмови зі сторонньою людиною. Дуже важливо, щоб викладач розглядав розвиток здібностей до проектування та виготовлення як цілісний процес. Тому бажано варіювати послідовність етапів від проекту до проекту.

Вибір тематики проектів у різних ситуаціях може бути різним. В одних випадках викладач визначає тему з урахуванням навчальної ситуації зі свого предмету, власних професійних інтересів, інтересів та можливостей студентів. В інших випадках – тематика проектів, особливо призначених для позааудиторної діяльності, може бути запропонована і самими студентами, які, звичайно, орієнтуються на власні інтереси, здебільшого не тільки пізнавальні, але й творчі, прикладні.

---

⁵ Там само, С. 58.

Тематика проекту може стосуватись якогось теоретичного питання навчальної програми з метою поглиблення знань з певної проблеми, диференціювання процесу навчання. В іншому випадку, теми проектів стосуються певного практичного питання, актуального і такого, що стосується не одного предмета, а різних галузей. Таким чином відбувається природна інтеграція знань.

Важливим є передбачення результатів проекту. В процесі роботи над проектом у студента формується папка, в яку він складає результати своїх досліджень і аналізу, записує свої ідеї та рішення. Виконавцям можна запропонувати щотижневі записи всього, що вони зробили, фіксувати, з якими проблемами зіштовхнулися і як їх долали, а також планувати роботу на наступний тиждень. Ці записи не повинні виглядати, як довгі твори, а просто як короткі нотатки, робочі записи.

Загалом проектна діяльність може передбачати три типи результатів. Є матеріальний виріб, який був спроектований, виготовлений, випробуваний і оцінений. Є згадана вище папка. Але головне для вчителя – це процес пізнання і те, наскільки виросла впевненість учнів в своїх силах, їх самооцінка. Завдання педагога – створити зручні, безпечні та стимулюючі умови для розвитку дитини. Важливим аспектом може стати виставка листків з папок на спеціальних стендах чи стінах кабінету. Це підкреслюватиме важливість процесу дослідження, роздумів та прийняття рішень⁶.

Та в кожному випадку реалізований проект повинен викликати у виконавців ентузіазм, захоплювати їх. Будь-яку дію, що виконується індивідуально, в групі, за підтримки педагога чи самостійно, студенти повинні самостійно спланувати, виконати, проаналізувати й оцінити. Звичайно, розуміючи при цьому мету проектної роботи.

Щоб оволодіти проектною діяльністю та методикою її організації, необхідно насамперед знати, що використання проектів у навчально-виховному процесі вимагає серйозної підготовчої роботи, а самі проекти можуть бути різними, тому варто ознайомитися з їхньою типологією⁷.

Зазвичай, проекти поділяють на види за такими **ознаками**:

- за домінуючою у виконанні проекту діяльністю;
- за предметно-змістовою галуззю;
- за характером координації проекту;
- за характером контактів у проектній діяльності;
- за кількістю учасників проекту;
- за тривалістю виконання проекту.

За першою ознакою, тобто **за домінуючою під час виконання проекту діяльністю**, розрізняють такі типи проектів: дослідницькі, творчі, рольові (ігрові), інформаційні, практико-орієнтовані.

Дослідницькі проекти потребують добре обміркованої структури спільної діяльності учасників, визначеної мети, актуальності предмета дослідження, соціальної значущості, продуманості методів, в тому числі й експериментальних; вони повністю підпорядковуються логіці дослідження і мають відповідну структуру (див. вище).

Творчі проекти не мають чітко визначеної структури спільної діяльності учасників, натомість проектна діяльність розвивається, підпорядковуючись жанру кінцевого результату та інтересам учасників. Звичайно, проект завжди потребує

⁶ Питт Дж. Что это такое и как мы это делаем // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С. 26.

⁷ Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С.Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – С. 71-79.

Освітні технології / За ред.. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – С. 152-154.

творчого підходу і у цьому розумінні будь-який проект можна назвати творчим. Але у визначенні типу проекту основне значення має домінуюча діяльність. Крім того, результати представлення та форма їх представлення (свято, газета, відеофільм, експедиція, спортивна гра, драматизація тощо) свідчить саме про творчий характер проектів цього типу.

Рольові (ігрові) проекти характерні тим, що їх учасники беруть на себе ролі, зумовлені характером і змістом проекту. Це можуть бути літературні персонажі, реально існуючі особистості, стосунки яких імітуються і творчо ускладнюються. Результати цих проектів або намічаються на початку їх виконання, або вимальовуються лише вкінці. Ступінь творчості тут дуже висока, але домінуючим видом діяльності все ж залишається рольова-ігрова.

Інформаційні (ознайомлюючо-орієнтувальні) – спрямовані на збір інформації про який-небудь об'єкт, явище і ознайомлення учасників проекту з цією інформацією, проаналізованою й узагальненою. Такі проекти, як і дослідницькі, потребують добре продуманої структури, можливості систематичної корекції в ході роботи. Структура подібного проекту може бути такою:

- визначення мети й актуальності;
- пошук джерел інформації;
- обробка інформації (аналіз і узагальнення);
- представлення результатів.

Такий проект може бути самостійним або частиною дослідницького.

Практико-орієнтовні (прикладні) – це проекти, які орієнтовані на чітко визначений практичний результат (документ, програму, словник, шкільний сад тощо). При чому цей результат обов'язково орієнтований на соціальні інтереси самих учасників. Такий проект потребує детально продуманої структури, сценарію всієї діяльності його учасників з виконанням функцій кожного з них, чітких висновків, тобто оформлення результатів проектної діяльності, і участі кожного в оформленні кінцевого продукту. Тут особливо важлива добре зорганізована координаційна робота щодо поетапних обговорень, корекції спільних та індивідуальних зусиль, в організації презентації отриманих результатів та можливих способів їх впровадження в практику, а також систематичної зовнішньої оцінки проекту.

За другою ознакою – **предметно-змістовою галуззю** виділяють два типи проектів: монопроекти та міжпредметні проекти.

Монопроекти – проводять в рамках одного предмета (фізики, біології, історії тощо). При цьому обираються найскладніші розділи або теми. Звичайно, робота над монопроектами передбачає застосування знань з інших галузей для вирішення тієї чи іншої проблеми. Подібний проект теж вимагає детальної структуризації з чітким визначенням не лише цілей і завдань проекту, але й тих знань, вмінь, яких виконавці, як передбачається, повинні набути в результаті. Часто робота над такими проектами знаходить своє продовження у вигляді індивідуальних чи групових проектів в позаурочний час. До таких проектів відносять:

- літературно-творчі проекти – діти різного віку об'єднуються для написання оповідання, повісті, сценарію відеофільму, статті в газету, віршів і т.п. Наприклад, в одному з проектів, координаторами якого були професор Кембриджського університету Б.Робінсон та дитячий письменник, завдання полягало в тому, щоб навчити дітей грамотно, логічно і творчо висловлювати свої думки;

- природничо-наукові проекти найчастіше бувають дослідницькими, тобто мають чітко визначене дослідницьке завдання (наприклад, стан лісів у даній місцевості та заходи щодо їх охорон; найкращий пральний порошок; дороги взимку тощо);
- екологічні проекти найчастіше потребують залучення дослідницьких, пошукових методів, інтеграції знань з різних галузей; вони можуть бути одночасно і практично зорієнтованими (кислотні дощі, безпритульні домашні тварини в місті, флора і фауна наших лісів і т.п.);
- лінгвістичні проекти стосуються проблеми вивчення іноземних мов, що особливо актуально для міжнародних проектів;
- культурологічні проекти пов'язані з історією і традиціями різних країн;
- спортивні проекти об'єднують тих, хто захоплюється певним видом спорту; в ході таких проектів вони обговорюють майбутні змагання улюблених команд, методики тренувань, діляться враженнями від нових спортивних ігор, обговорюють результати міжнародних змагань і т.п.);
- географічні проекти можуть бути дослідницькими, пригодницькими тощо;
- історичні проекти дозволяють їх учасникам досліджувати найрізноманітніші історичні проблеми, прогнозувати розвиток подій (політичних і соціальних), аналізувати певні історичні події, факти;
- музичні проекти об'єднують партнерів, що цікавляться музикою; це можуть бути аналітичні проекти або творчі, у межах яких учасники можуть спільно створювати музичні твори і т.п.

Міжпредметні – це проекти, які інтегрують різні предметні галузі, тому виконують їх в позаурочний час. Міжпредметні проекти, як правило, виконуються в позаурочний час. Це можуть бути невеликі проекти, що поєднують 2-3 предмети, або досить об'ємні, тривалі, загальношкільні, що вирішують досить складну проблему, значущу для всіх учасників проекту (наприклад, «Культура спілкування», «Проблема людської гідності в сучасному суспільстві» і т.п.) такі проекти потребують дуже кваліфікованої координації з боку спеціалістів, злагодженої роботи багатьох творчих груп, що мають чітко визначені дослідницькі завдання, добре продумані форми презентацій.

За характером координації проекти можуть бути двох видів.

1) З відкритою координацією, коли ясно, хто і як спрямовує дії учасників.

У таких проектах координатор проекту виконує свою власну функцію, ненав'язливо спрямовуючи роботу його учасників, організовуючи, в разі потреби, окремі етапи проекту, діяльність окремих його виконавців (наприклад, коли потрібно домовитися про зустріч в якійсь офіційній установі, провести анкетування, інтерв'ю спеціалістів тощо).

2) З прихованою координацією – коли учасникам дається можливість самостійно вести роботу, або координатор – один з учасників і спрямовує роботу як самостійний керівник (це стосується головним чином телекомунікаційних проектів). У таких проектах координатор не виявляє прямо своєї функції, а виступає як рівноправний учасник проекту. Наприклад, професійний дитячий письменник виступав як учасник проекту, намагаючись «навчити» своїх «колег» грамотно й літературно викладати свої думки на різні теми. По завершенні проекту було видано цікавий збірник дитячих оповідань на зразок арабських казок. В іншому випадку таким прихованим координатором економічного проекту для старшокласників був британський бізнесмен, який також під виглядом одного з ділових партнерів

намагався підказати найефективніші рішення конкретних фінансових, торгівельних та інших угод. У третьому випадку для дослідження деяких історичних фактів в проект було введено професійного археолога. Він, виступаючи в ролі старої, німеччини людини, але досвідченого спеціаліста, спрямовував «експедиції» учасників проекту в різні регіони планети і просив їх повідомляти йому про всі цікаві факти, знайдені дітьми під час розкопок, задавав їм час від часу «провокаційні» питання, які спонукали виконавців проекту заглиблюватися в проблему.

За характером контактів проекти бувають:

– *внутрішні або регіональні* – здійснюються в межах країни, регіону, школи, класу;

– *міжнародні* – в яких беруть участь представники різних країн (часто тут використовуються інформаційні засоби).

За кількістю учасників проекти поділяються на:

– *особистісні*;

– *парні*;

– *групові*.

За тривалістю виконання проекти розділяють:

– *короткотривалі* (протягом кількох занять з одного предмета);

– *середньої тривалості* (від тижня до місяця);

– *довготривалі* (кілька місяців).

Як правило, робота над короткотривалими проектами проводиться на заняттях з окремого предмета, іноді з залученням знань з іншого предмета. Що стосується проектів середньої і значної тривалості, то вони – звичайні чи телекомунікаційні, внутрішні чи міжнародні – є між предметними і містять досить значну проблему або кілька взаємопов'язаних проблем. Такі проекти, як правило, проводяться в позаурочний час, хоча відслідковувати їх можна і на уроках.

Звичайно, в реальній практиці найчастіше доводиться мати справу зі *змішаними* типами проектів, які мають ознаки дослідницьких і творчих, практично зорієнтованих і дослідницьких. Кожний тип проекту певним чином координується, має свої строки виконання, етапи, кількість учасників. Тому, розробляючи той чи інший проект, слід мати на увазі ознаки та характерні особливості кожного з них.

Найперспективнішими видами проектної діяльності, з огляду на її потенціальні психолого-педагогічні можливості, З.Таран⁸ вважає колективні міжпредметні чи надпредметні проекти, що не тільки виступають як інтегруючий фактор, систематизують знання, а й забезпечують максимальне його наближення до реальних потреб життя, творчої самореалізації, природовідповідного розвитку і конструктивної соціалізації особистості учнів.

Як відзначав академік І.Бех⁹, головна установка та спрямованість особистості в юності полягає саме в діяльному самовизначенні, виборі власного життєвого шляху і пошуку рівноправних взаємин із старшими. Ось чому таке природне зростання прагнення до самостійності і демократизму в спілкуванні з дорослими неодмінно має підвести сучасного педагога до кардинальних змін у спілкуванні та сприйнятті особистості вихованця. Таким чином, проектне навчання не тільки спонукає до розумно вмотивованої діяльності відповідно до вікових і навчальних інтересів

⁸ Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С. 19.

⁹ Бех І. Особітно зорієнтоване виховання: Наук. Метод. Посібник. – К.; ІЗМН, 19987. – 204 с.

студентів, а й істотно трансформує роль педагога у керівництві нею. З носія готових знань викладач перетворюється на організатора пізнавальної діяльності молодих людей, консультанта, порадирика, координатора, який переконує у власній правоті силою досвіду, мудрості, вагомому аргументу, але не наказу. Змінюється і психологічний клімат в аудиторії, оскільки педагогу доводиться переорієнтовувати свою навчально-виховну роботу і роботу студентів на різні види самостійної діяльності, на пріоритет діяльності дослідницького, пошукового, творчого характеру.

Загалом **викладач** під час виконання проекту виконує декілька ролей. Він ентузіаст, оскільки повинен «запалити» учасників проекту загальною ідеєю. Він і спеціаліст, бо володіє знаннями та вміннями в кількох галузях. Він консультант, організатор доступу до необхідних ресурсів та спеціалістів. Керівник, особливо у питаннях розподілу часу та зусиль виконавців. Це людина, яка задає питання, підбадьорює, надає моральну підтримку. Він партнер у процесі навчання. Його мета – розвинути ініціативність, винахідливість, творчість, вдумливе ставлення до практичної роботи.

Складним завданням є виставлення **оцінки** за проектну роботу. Педагоги Великої Британії¹⁰ розрізняють сумарну оцінку (тобто бал, який показує, наскільки добре була виконана робота) і формуючу оцінку, з допомогою якої показують учням, де і як вони можуть вдосконалитися. Звичайно, з цих двох оцінок формуюча має значно більшу користь. Обі оцінки виставляють ся як під час роботи над проектом, так і після її завершення.

Зовнішня оцінка проекту дає можливість відслідковувати його ефективність, необхідність своєчасної корекції. Характер такої оцінки великою мірою залежить від типу проекту, а також від теми (змісту), умов проведення. Якщо це дослідницький проект, то він неминуче містить етапи проведення, причому успіх всього проекту багато в чому залежить від правильно організованої роботи на окремих етапах. Тому необхідно відслідковувати таку діяльність виконавців поетапно, оцінюючи її крок за кроком. Але оцінка не обов'язково повинна виражатися у вигляді оцінного балу. Можливі різні форми заохочення: «Все вірно. Продовжуйте», «Потрібно зупинитися і подумати. Щось не виходить. Подумайте». В ігрових проектах, що мають характер змагання, доцільно використовувати бальну систему. У творчих проектах часто буває неможливим оцінити проміжні результати. Але відслідковувати роботу все одно необхідно, щоб вчасно прийти на допомогу, якщо це необхідно (але не у вигляді готового рішення, а у вигляді поради). Тобто, зовнішня оцінка проекту (як проміжна, так і підсумкова) потрібна, але вона може мати різні форми, в залежності від багатьох факторів. Для прикладу можна навести такі **параметри зовнішньої оцінки проекту**¹¹:

- значущість і актуальність висунутих проблем, відповідність тематиці;
- коректність використаних методів дослідження і обробки результатів;
- активність кожного учасника;
- колективний характер прийняття рішень;
- характер спілкування і взаємодопомоги при виконанні проекту;
- глибина проникнення в проблему, використання знань з інших галузей;
- доказовість прийнятих рішень, уміння аргументувати свої висновки;

¹⁰ Питт Дж. Что это такое и как мы это делаем // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С. 26-27.

¹¹ Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С.Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – С.79.

- естетичне оформлення результатів;
- уміння відповідати на питання опонентів, лаконічність і аргументованість відповідей.

Загалом, знаючи основні ознаки, типи проектів та особливості їх організації, можна реалізовувати проектну роботу в межах різних навчальних предметах в усіх куточках освітнього простору.

2. Організаційно-методичні підходи до реалізації методу проектів у шкільному курсі світової художньої культури

Проблема підготовки майбутніх педагогів на основі нагромадженого багатовікового досвіду минулих поколінь є сьогодні особливо актуальною. Розгортання навчально-виховного процесу у вищому закладі педагогічної освіти з урахуванням сучасних культурологічних підходів сприяє формуванню у студентів таких важливих професійних якостей, як гуманізм, комунікативність, національна самосвідомість тощо.

Процеси гуманізації та інтегрування естетичної інформації, які відбуваються на рівні свідомості або підсвідомості учнів необхідно по можливості спрямовувати й корегувати, залучаючи відповідні освітні технології. За таких умов ці процеси під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів набуватимуть організованості, системності, отже, й педагогічної ефективності.

З огляду на це особливого значення набуває реалізація методу проектів на уроках світової художньої культури. Саме цей метод має великий духовно-творчий потенціал, йому притаманні такі ознаки, як урахування індивідуальності учнів, стимулювання їхнього розвитку відповідно до здібностей і можливостей, кооперація діяльності школярів, активізація колегіальної співтворчості.

Вчені-педагоги Фомінова М.А., Реут В.Ф., Нікітіна А.Б., Бондаренко Є.А. розглядають метод проектів, як одну з новітніх прогресивних педагогічних технологій. По своїй типології (в рамках вивчення світової художньої культури в загальноосвітній школі) проект може бути дослідницьким, творчим, інформаційним, ролево-ігровим, екскурсійним, тощо. Оскільки предмет “Шкільний курс світової художньої культури” спрямований на підготовку студента до майбутньої педагогічної діяльності через освоєння простору художньої культури, ми маємо справу найчастіше з творчими, ролево-ігровими, екскурсійними варіантами проектної діяльності (Додаток 5). В залежності від педагогічного завдання проект може використовуватися:

- як варіант проведення підсумкових занять за розділами програми або із всього курсу;
- як метод засвоєння поширених тем програми, які передбачають інтеграцію знань із різних предметів;
- як велика творча робота, яка дозволяє більш глибоко засвоїти запропонований програмою матеріал у структурі урочної та позаурочної діяльності.

Вибір проектної форми проведення *різних варіантів підсумкових занять* пояснюється тим, що кінцевий висновок навчання з такого предмету, як “Шкільний курс світової художньої культури”, не має бути виражений простою сумою знань, студенти повинні відчувати практичну значущість предмету, навчитися орієнтуватись у різних джерелах інформації, присвячених цьому предмету, навчитися порівнювати загальну інформацію із художньою. Розвиваючий характер навчання і виховання передбачає виховання в людині здібності до відкритості, до широкої комунікації, самостійного мислення, аналізу, прийняття рішення. Велику роль при цьому відіграють інформаційні технології. Інформаційне забезпечення студентів (вільний доступ до необхідної навчальної, наукової, культурної та іншої інформації) – запорука творчого розвитку особистості. Для проекту, який використовується як підсумкове заняття, можна запропонувати теми, які завершують вивчення певного розділу

програми і подані як підсумок роботи з даного розділу, або ж зі всього курсу. За останні роки досить активно почала поширюватись така форма проведення іспиту з предмету, як екзамен у творчій формі, у тому числі і захист проекту.

Метод проектів дозволяє організувати справжню **дослідницьку творчу самостійну діяльність протягом всього навчального часу, який відведено на вивчення предмету**, використовуючи при цьому усю різноманітність методів і форм самостійної пізнавальної, практичної та художньо-творчої роботи. Проектна форма педагогічної діяльності ефективна тільки в контексті загальної концепції навчання і виховання. Вона пропонує відмовитись від авторитарних методів навчання та передбачає продумане й концептуально обґрунтоване поєднання різноманітних методів, форм і засобів навчання.

Реалізація проектною діяльністю передбачає спеціальну підготовку як педагога, так і студентів.

Можна спробувати узагальнити та виділити деякі **вимоги до викладача-організатора проектною діяльності**:

- уміння відібрати найцікавіші та практично значущі теми проектів;
- володіння достатнім арсеналом дослідницьких, пошукових методів, уміння організувати дослідницьку самостійну роботу студентів;

- переорієнтація навчально-виховної роботи з предмету на введення різноманітних видів самостійної діяльності студентів, на перевагу індивідуальних, парних, групових видів самостійної роботи дослідницького, пошукового, творчого плану. В цьому випадку педагог займає важливу, але не домінуючу позицію, виконує функції наставника чи консультанта, він відіграє роль не тільки організатора, але й учасника такого навчального процесу, який будується як діалог студентів з пізнавальною реальністю, з іншими людьми, як збагачення їх цілісного досвіду. Тобто, мова йде про *розвиваюче* навчання, яке передбачає володіння педагогом такими якостями, як:

- володіння мистецтвом комунікації, уміння організувати та вести дискусії, не нав'язуючи свою точку зору; здібність генерувати нові ідеї, спрямовувати студентів на пошуки шляхів вирішення поставлених проблем; уміння встановлювати та підтримувати у групі стійкий, позитивний настрій;

- володіння інформаційною грамотністю (орієнтація у друкованих джерелах інформації, аудіовізуальна культура, володіння комп'ютерними технологіями);

- володіння методикою інтеграції знань для вирішення проблематики вибраних проектів.

Спробуємо також сформулювати **вимоги до студентів**:

- знання та володіння основними дослідницькими методами (аналіз літератури, пошук нових джерел інформації, збір та обробка даних, наукове пояснення отриманих результатів, бачення нових проблем, гіпотез, методів їх вирішення);

- володіння комп'ютерними технологіями для ведення та редагування інформації (текстової, графічної), уміння працювати з аудіовізуальною та мультимедіа технікою (за необхідністю);

- володіння комунікативними навичками;

- уміння інтегрувати раніше отримані знання із різних навчальних дисциплін для вирішення пізнавальних завдань.

Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну, групову, яку вони виконують протягом певного часу. Робота над

проектом завжди передбачає вирішення певної проблеми, яка вимагає, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з іншого, – інтегрування знань, умінь з різних творчих галузей. Вибір тематики проектів у різних ситуаціях може варіюватися. Бажано, щоб тематика проектів з «Шкільного курсу світової художньої культури» визначалася не тільки бажанням поповнити об'єм знань з історії культури, розуміння специфіки художнього образу, але й сприяла усвідомленню себе як частини світової культури, співавтором художнього твору (в образі слухача, читача, глядача). Тобто, проект потребує від студентів не лише уміння орієнтуватися в об'ємі інформації з предмету, але й виявлення творчих здібностей, наявності уяви, уміння синтезувати художню інформацію та надавати проекту художню форму, адекватну змісту предмету, який вивчається.

Виконання проекту як додаткової творчої роботи з предмету, не пов'язаної безпосередньо з вивченням програмного матеріалу, дозволяє узагальнити отримані виконавцями знання, оцінити здібності студентів до міжпредметної інтеграції та їхній творчий потенціал у виборі й обґрунтуванні теми, пошуку необхідної інформації тощо. Тематику таких проектів можуть бути:

- «Київ – культурна столиця слов'янських народів»;
- «Парадокси епохи Відродження»;
- «Романтизм у світовій художній культурі»;
- «Світ кіномистецтва»;
- «Мистецтво модерну»;
- «Наш Шевченко», «Твори Т.Г.Шевченка у різних видах мистецтва» тощо.

Проектна форма роботи у даному випадку має допомогти студентам відчувати практичну значущість отриманих знань з предмету, навчити орієнтуватись у доступних джерелах інформації, систематизувати свої знання, отримані під час вивчення інших дисциплін (світової художньої культури, культурології, рідної мови, музичного мистецтва, історії музики, естетики, релігієзнавства, народознавства та ін.), розвивати свій творчий потенціал.

Робота по виконанню проекту будується у кілька етапів:

На першому етапі визначається тема проекту, відбираються необхідні джерела інформації, оформлюється бланк заявки на проект (Додаток 1), складається своєрідна маршрутна карта реалізації проекту (Додаток 2). На цьому ж етапі обирається творча група, в основі формування якої лежить інтерес до проблеми. Щоб добитись позитивного результату, викладачу необхідно вже на першому етапі приєднатись до визначення змісту і структури проекту, який має бути реалізований самими студентами. Відчуття особистої значущості у постановці проблеми та визначенні загальних шляхів реалізації мети роблять цю працю особливо важливою для кожного студента. Це сприяє формуванню мотивації роботи над проектом та вирішенню усіх пов'язаних з ним навчальних завдань.

На другому етапі будується образ індивідуальної та колективної організації дослідницької роботи на основі аналізу та творчої переробки отриманої інформації. Відбувається розподіл завдань між учасниками (Додаток 3). Визначається схема їх взаємодії, планування порядку роботи (Додаток 4). У студентів формується здатність до самостійної цілеспрямованої діяльності та вміння корегувати свої плани відповідно до дій інших членів групи. Фіксація результатів цієї роботи може здійснюватись у різних формах (комп'ютерна обробка даних, відеозапис, розробка самостійних сценаріїв і т.п.).

На третьому етапі здійснюється захист проекту у формі, яка відповідає змісту проекту (презентація відеофільму, мультимедіа-шоу, проведення екскурсії і т.д.). Особливу увагу слід приділити складанню студентами підсумкового звіту, який описує як траєкторію руху проектної думки, так і цікаві епізоди роботи, що всім запам'ятались. Рефлексивний аналіз, який при цьому здійснюється, не менш важливий, ніж здобуття студентами конкретних знань та умінь, що передбачені навчальною програмою. Оформлений у вигляді брошури, набраний та роздрукований хоча б у одному екземплярі за допомогою звичайної видавничої системи, – такий звіт може бути досить вагомим “продуктом”, одержаним у результаті проектної роботи.

Реалізація проектної діяльності сприяє розвитку критичного (аналітичного) мислення студентів. Наведений нижче перелік якостей критичного мислення може бути орієнтовним шляхом освоєння учасником проектної діяльності практично з будь-якої проблеми:

- пошук конкретної постановки питання, формулювання тверджень;
- прагнення до різнобічної інформованості;
- використання надійних джерел інформації та посилання на них;
- цілісний розгляд ситуації;
- прагнення дотримуватись головної теми;
- утримування в полі зору основного завдання;
- пошук альтернатив;
- відвертість;
- вибір точки зору, позиції (також її зміни за певних умов що мають вагомий підстави);
- прагнення до максимальної точності, можливої для даного предмету;
- послідовний, почерговий розгляд частин складного цілого;
- прояв чуйності та розуміння почуттів інших;
- здатність до застосування навичок критичного мислення у житті (можна рекомендувати використовувати матеріал М.В.Кларіна з книги “Інноваційні моделі навчання у зарубіжних педагогічних пошуках”. М., Арена, 1994, с.109.)

Проектні методики досить часто використовуються у міжпредметній інтеграції, у блочно-модульній системі навчання, оскільки така методика дозволяє виділити час для засвоєння об'ємних тем з програмного матеріалу на основі активного самостійного або групового навчання.

Проекти можуть бути *глобальними*, які втілюються в тому числі по Internet з міжнародними партнерами, але можуть бути і досить *локальними*.

У процесі вивчення «Шкільного курсу світової художньої культури» досить популярними можуть бути кінопроекти, екскурсійні та творчі проекти.

Творчі проекти за своєю суттю досить близькі до уроків-спектаклів. Але викладач виступає вже не як ініціатор, а як консультант. Обов'язковою умовою є створення студентами свого сценарію. Звичайно, не кожному під силу написати самостійний літературний твір, тому здебільшого творчі проекти можуть проходити у формі літературно-музичних композицій, тощо.

Творчі проекти організовуються переважно як групові, оскільки передбачають виконання учасниками багатьох функцій. Спочатку студенти розподіляють між собою обов'язки (дослідна робота, написання сценарію, оформлення тощо), які іноді через малу кількість учасників доводиться суміщати. Груповий пошук інформації та її творче перетворення на сценарій – все це відкриває великі можливості самореалізації

для студентів, розкриває їхні здібності. Окрім участі у попередній роботі кожен з учасників повинен обов'язково взяти участь у захисті проекту (для кожного передбачається посильна роль). Назви проектів можуть бути такими: «Вічні теми мистецтва», «Епоха Відродження у Франції», «Італійське Відродження», «Безсмертна культура Античності», «Тема кохання у творчості Шекспіра», «Козацьке бароко» та ін.

Кінопроект – назва дещо умовна. Вона передбачає створення любительських відеофільмів. Найдоречніший жанр тут – публіцистичний фільм. Від учасників кінопроекту вимагається володіння любительською відеокамерою на рівні користувача. Недостатність професійної майстерності не повинна ставати серйозною перешкодою. Оцінюється головним чином вміння студентів представити своїм фільмом мистецьку проблему і, можливо, запропонувати свій варіант її вирішення. Серед проектів можуть бути наступні фільми: «Духовне відродження України» (зйомки під час свят Благовіщення, Воскресіння Господнього, Різдва, роздуми про духовність, тощо), «Храми нашого міста» (монтажний фільм, своєрідний «кінореферат»).

Екскурсійні проекти можуть бути представлені у вигляді звітів щодо проведених екскурсій або заочної екскурсії, якщо можливо – проведення студентами проекту як реальної екскурсії музеями чи подорожі по визначних пам'ятках архітектури міста. Це оптимальна форма для індивідуальних проектів. Екскурсія може бути проведена як для своїх однокласників, так і для студентів інших курсів та груп.

Форма екскурсійного проекту не є для студентів чимось принципово новим. Адже всі необхідні навички вони отримують протягом року на практичному занятті у музеї, особливості якого відображено у наступній таблиці:

Порівняльний аналіз екскурсійного проекту та заняття в аудиторії:

Практичне заняття	Екскурсійний проект
Твори мистецтва присутні, як правило, у вигляді репродукцій, діапозитивів, вторинних образів.	Безпосередня зустріч з живим мистецтвом, оригіналами шедеврів світової художньої культури.
Звична атмосфера практичного заняття, яке проводиться в аудиторії	Атмосфера Храму Мистецтва, емоційна піднесеність.
Переважає конфронтаційний стиль взаємостосунків: викладач – студент, студент – викладач. Мистецтво – переважно лише фон педагогічного процесу.	Духовне співробітництво викладача і студента перед вищими естетичними цінностями. Викладач і студент «дивляться в один бік», викладач при цьому подає приклад зразкового глядача і слухача.
Заняття проводить викладач за планом.	Самостійно проведене студентами практичне заняття за наперед визначеним (викладачем і студентами) маршрутом.
Переважно пасивне сприймання матеріалу студентами.	Студенти активно оволодівають духовним змістом творів мистецтва. Не тільки накопичується емоційний досвід, але й культивується і

Прикладом глобального проекту, який передбачає реалізацію через численні міжпредметні зв'язки, може бути: “Розвиток художньої культури України 20-21ст.”

Допоміжні предмети: історія, суспільствознавство, література, музика, образотворче мистецтво.

Етапи вирішення завдання:

- визначення основної лінії реалізації проекту (наприклад, “Становлення і розвиток національної художньо-культурної традиції в Україні”, “Київ – центр художньо-культурного життя України”, “Інтеграція української мистецької традиції в загальносвітовий культурний простір” тощо);

- розподіл напрямків пошуку та обробки інформації у групах;

- визначення кінцевої форми проекту (виставка, відеофільм, наукова робота, фотоальбом тощо);

- визначення термінів та форм попередніх звітів (спецвипуски студентського телебачення, реферативні виступи, екскурсії, газетні випуски і т.д.)

Можна визначити орієнтовний **зміст роботи** з проекту:

- вивчення рівня сучасного стану української художньої культури за допомогою сучасних засобів масової інформації (преса, телебачення, реклама, анонси, каталоги виставок тощо);

- проведення репортажних та соціологічних досліджень (відвідування виставок, концертів, вистав, проведення опитувань та інтерв'ю зі спеціалістами у досліджуваній галузі тощо);

- вивчення історії питання (робота в архівах, перегляди старих фільмів та телепередач, читання мемуарної й іншої літератури);

- узагальнення отриманого матеріалу.

За будь-якого варіанту вирішення проектного завдання необхідно сформулювати в учасників роботи відчуття приналежності до певного середовища (соціального, культурного), показати початок формування цього середовища, важливість та необхідність участі кожного в його розвитку. Важливо, щоб виконавці побачили цілісну картину світу, взаємозв'язок та взаємозалежність різних галузей мистецтва. І якщо вони здобудуть навички огляду та збору необхідної інформації, її розуміння, навчатися аналізувати й систематизувати, то це для студентів буде досить корисним у подальшій навчальній діяльності.

Педагогічні завдання: формування культури сприймання інформації, розуміння специфіки мовлення засобів масової інформації та розвиток критичного мислення у процесі спілкування з мас-медіа, використання допоміжної інформації при підготовці з тієї чи іншої проблеми (розвиток навичок використання телебачення як допоміжного джерела навчальної інформації).

Під час підготовки великих проектних завдань доцільно проводити тренувальні вправи з виконання різноманітних творчих завдань, спрямованих на формування навичок аналізу та синтезу, співставлення різноманітних засобів виразності, які використовуються при створенні одного і того ж художнього образу, розвитку асоціативних рядів, комунікативних умінь тощо.

В ході роботи над проектом виникає необхідність формування інформаційної культури при виконанні усіх видів роботи, пов'язаних із засвоєнням прийомів і засобів масової інформації (ЗМІ) та використання їх у реальній практиці (проведенні інтерв'ю, підготовці відеосюжету тощо). Крім того, проектна діяльність передбачає безпосереднє використання інформації, яка транслюється по різних телеканалах, що сприяє розвитку критичного усвідомлення та переробки даних. Під інформаційною культурою тут слід розуміти як загальне уявлення про інформаційні процеси в навколишньому світі, про джерела тієї чи іншої інформації, засоби масової інформації, так і про систему моральних та юридичних норм, цінностей, розуміння суті та своєрідності мови ЗМІ.

Для вирішення завдань становлення критичного ставлення до інформації, яка передається по каналах ЗМІ, досить корисно прослідкувати весь шлях розвитку ЗМІ, інформаційних технологій, які дозволяють удосконалити форми подачі матеріалу. Студентам можна подати приклади, які демонструють можливості моделювання у віртуальному просторі. Показати принципові відмінності телебачення та інших засобів масової інформації від Internet. При всіх спробах телебачення до інтерактивності, воно не може дати глядачеві відчуття свободи дій. В той час, як у Internet людина вільна у виборі інформації, вона сама її отримує, сама може змодельовати ситуацію спілкування.

За умови цілеспрямованої роботи по ознайомленню зі специфікою різноманітних джерел інформації слід звернути увагу на розвиток навичок медіакультури як уміння критично відбирати, усвідомлювати та використовувати інформацію, яка отримується по різних каналах, що є складовою частиною масової культури. З цією метою може бути запропонована проектна діяльність власне з проблем використання засобів масової інформації в контексті розвитку світової художньої культури сучасності (наприклад, проект «Минуле, сьогодення і майбутнє музею в історії людства»).

Звичайно, дана проблема потребує подальшого дослідження та розгляду. Бажано детальніше розкрити методіку проектної діяльності як однієї з форм, що найбільше опирається на засоби мас-медіа. Технологія проектування дозволяє студентам досить повно реалізувати потенціал самостійної пошуково-дослідної діяльності за допомогою різноманітних джерел інформації, яка поєднується з аналізом самостійно створеної інформаційної продукції. Така робота сприяє розвитку навичок сприймання та розуміння засобів масової комунікації у всьому об'ємі. Тут реалізується ідея тісного взаємозв'язку з навчальною діяльністю на основі самостійної творчості студента де педагог виступає у ролі консультанта-координатора.

АДРЕСИ ДІЮЧИХ ПРОЕКТІВ

Місця і перспективи. Places and Perspectives «Місця і перспективи» – допомагає школярам досліджувати історію своїх регіонів, культуру, уряд та географію, для того щоб поділитися своїми знаннями з народами різних країн.

Творчі кілометри (The ArtMiles)

Учні, школи, організації та інші учасники різних країн світу створюють мозаїчні панно, які з'єднані між собою, утворюють єдине полотно.

Дитячі мозаїчні панно складатимуться з таких ділянок-кілометрів: Різноманіття культур, Екологія, Тубільці. Багато робіт відберуть для показу на сторінках Інтернету:

<http://www.kinderartistas.com/> and <http://www.cjcu.org/> та

<http://www.kids.state.ct.us/murals/intro.html>

Forum: Global Art (apc. iearn. globlart)

Website: <http://www.kids.state.ct.us/spotlight/murals/intro.html>

Contact Joanne fnd Fouad Tawfilis FoundersGtawfilis@aol.com or Avenida@netway.at or Footmant@aol.com.USA.

Національна спадщина

Обмін малюнками (репродукціями) та віршами, що є національним надбанням, має на меті розвиток розуміння учасниками проекту культурних цінностей інших народів.

Форум: Culture apsiearn. culture

Website: <http://sites.scools-bg.net/varn-llangschool/heritage>

Звертатись до: Yanko Rorpanov: yancho_rorpanov@hotmail.com

Webmaster: Alexander Nikolov: at_nikolov@hotmail.com, Bulgaria

Всесвітній Арт-проект: Піклуймося один про одного

Цей проект поєднує можливості мистецтва, мови, спілкування та діяльності для того, щоб відзначити та розвинути в дітей бажання піклуватися, бути турботливими на всіх рівнях – від місцевих до глобальних проблем.

Forum: Caring (apc. iearn, caring)

Website: <http://www.psd267.wednet.edu/~kfranz> (зв'яжіться з Global Art Sense of Caring in Shool Year 2000-2001, Shool Studies)

Координатор: Kristi Rennebohm Franz, USA

kfranz@psd267wednet.edu

Народні оповідання (The Folk Tale Progect)

Народні оповідання (казки, сказання, перекази, байки та ін.) є одним із засобів вивчення життєвих проблем, звичаїв, традицій та вірувань народу. Учасники цього проекту будуть надсилати народні оповідання своїх країн і пропонувати їх учасникам з інших країн

Forum: Folk Tales apc. iearn. folktale

Website: <http://www.nsc.ru/folk/>

Контакти: Elena Rekichinskaya and Olga Novak, Russia helen.rek@online.nsc.su

Народні оповідання та цінності (Folk Tales and Values)

Усна народна творчість має міцний зв'язок із суспільними, історичними та культурними цінностями.

Forum: Folk Tales apc. iearn. folktale

Website: <http://www.flameghana/ictpogects/folktalevalue/>

Контакти: Nuruddin Boateng, Ghana,

bhuruddin@flameghana.org

Національні костюми всієї Землі

Запрошуємо учнів надіслати малюнки національних костюмів своєї країни, описати, коли їх одягають.

Forum: Culture (arc. iearn. culture)

Контакти: учитель Cjunelia Platon, nelly@lapd.cj.edu.ro,

Учень Marius Puskas marius. puskas@ lapd.cj.edu.ro, Румунія

Музика та позитивні зміни

Учні та вчителі роблять свій внесок у музику, щоб змінити світ на краще.

Форум: Music (arc. iearn. music)

Web-сторінка: <http://www.positivemusic.org> (в процесі створення)

Контакти: Brima Sorie Kamara positivemusic_c21st@yahoo.com, Сієрра-Леоне.

Живі національні символи

Опис проекту: пошук живих символів (рослин, тварин) у національній символіці країни, регіону, рідного міста; вивчення історії їх виникнення, їх значення в народній творчості, етнографії, їх біологічних властивостей.

Е-masl координаторів: Світлана Пастухова sf9@fastiv.kiev.ua Людмила Коровякіна kls@ fastiv.kiev.ua

Козацькому роду нема переводу

Е-mail:school4@ukrsat.net.ua.

55500 Миколаївська область, м.Южноукраїнськ, вул.Леніна, 16, ЗОШ №4, тел. (05136) 2-84-03

Координатор проекту Бочарова Наталія Іванівна

Мій край – легенда

Координатор проекту: Вагіна Ольга Миколаївна.

55500, Миколаївська обл., м.Южноукраїнськ, вул.Леніна, 16, ЗОШ №4, тел. (05136) 2-84-03

Е-mail:school4@ukrsat.net.ua

Подивись, який він гарний – світ, в якому ти живеш

Е-mail, телефон і поштова адреса координатора проекту:

Бурдун Олена, 42-74-28,

Elen_a2002@ukr.net, sh1@gts.Ig.ua

М.Луганськ, вул.»Луганської правди», 151, ССФМШ №1

Чиї ми діти?

Основна ідея проекту: пропаганда бережливого ставлення і залучення молоді до мистецтва, яким славилась наша Україна в усі віки.

Координатор проекту: Уманець Вікторія, (05136) 2-24-22, viki_cat@mail.ru

Адреса школи: м.Южноукраїнськ, б-р Шкільний, 3, ЗОШ №2, school2@ukrsat.net.ua

ДОДАТКИ

Додаток 1

Бланк оформлення заявки на проект

Навчальний заклад:

Керівник-координатор проекту:

Вік учасників проекту (клас/класи):

Тема проекту:

Форма виконання проекту (видавнича, сценічна, комп'ютерна/мультимедійна, комбінована і т.п.):

Основні проблеми:

Інтеграційні предмети:

Тривалість проекту:

Очікувані результати:

Технологічна карта виконання проектного завдання

Освітня мета в контексті педагогічного завдання:

- *формування культури використання інформації;*
- *розуміння специфіки мови засобів масової інформації;*
- *розвиток навичок самостійної роботи;*
- *формування міжособистісних мотивацій (уміння працювати в групі);*
- *розвиток умінь і навичок відбору інформації;*
- *розвиток культури мовлення (публічні виступи, проведення екскурсій, складання звітів, репортажів і т.п.)*

**Розподіл обов'язків за спрямуванням діяльності
у рамках творчого процесу**

Учасники	Обов'язки						
	Оформлення	Пошук матеріалів	Проведення опитування	Підготовка сценарію	Пошук об'єктів	Відео-зйомка	Монтаж відео-фільму

Графік проведення робіт по підготовці і захисту проекту

Етапи роботи	Вересень-жовтень	Листопад-грудень	Лютий-березень	Квітень-травень	Початок червня
Гіпотези, дослідження, підбір матеріалів, пошук назви					
Пошук і підбір об'єктів дослідження, підготовка сценарію					
Зйомка об'єктів, проведення опитування					
Перегляд і відбір матеріалів, обробка даних					
Завершальний етап зйомок					
Монтаж фільму і підготовка до захисту проекту					
Захист проекту					

ОРІЄНТОВНІ ПРИКЛАДИ ПРОЕКТІВ,

які можуть проводити студенти під час проходження педагогічної практики у загальноосвітній школі

Проект «Музей мистецтва Близького і Далекого Сходу»

(11 клас; розділ I, тема 2: «Архітектура Близького і Далекого Сходу»)

Постановка проблеми: що учні знають про архітектуру стародавнього світу Близького і Далекого Сходу? Характерні особливості світових пам'яток культури (в межах програми).

Ідея проекту: створення уявного музею на сторінках шкільної газети «Світ мистецтва». Кожен новий випуск буде знайомити з наступним залом музею. Цей музей допоможе учням сформулювати власну думку щодо світового значення творів стародавнього східного мистецтва, а також про тісний зв'язок творів мистецтва з внутрішнім життям людини.

Джерела інформації: друковані (книги з історії мистецтв, тематичні журнали й альманахи і т.д.), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet і т.п.).

Формування вмінь і навичок роботи в структурі засобів масової інформації:

- відбір необхідної інформації;
- підготовка та редагування текстів;
- пошук і відбір необхідних ілюстрацій;
- відбір форм подачі матеріалу, відповідно до ідеї музею;
- набір і макетування матеріалу.

Виходячи з завдань «Шкільного курсу світової художньої культури» реалізується спроба створення певного художнього образу, який дозволяє при виконанні цієї роботи глибше проникнути в досліджуваний матеріал, отримуючи не тільки практичні навички, але й розвивати інтерес до творчості, асоціативне мислення. Таким персоніфікованим образом, наприклад, стає «екскурсовод», - намальована людина у стародавньому східному костюмі. Цей образ супроводжує відвідувачів по залах музею. З номера в номер учні знайомляться з різними етапами розвитку архітектурного мистецтва Близького і Далекого Сходу: культова арабо-мусульманська архітектура; мавританський стиль; храми Індії; храми Далекого Сходу; велика Китайська стіна та ін. Про ці історичні пам'ятки розказано в захоплюючій формі і з вигадкою, що сприяє розвитку інтересу як до самого предмета, так і до способу його засвоєння.

Така робота може стати не лише завершенням вивчення поширеної теми «Архітектура Близького і Далекого Сходу», але й продемонструє можливості засобів масової інформації, які надають додаткові відомості з предмету.

Проект «Українська народна творчість і прикладне мистецтво у світогляді людини епохи язичництва»

(10 клас; розділ I: 1, 2, 3 теми)

Постановка проблеми: дослідження національної специфіки українського мистецтва; значущість українського мистецтва в розвитку національної культури.

Основна ідея проекту: дослідження сутності поняття «культура» на матеріалі культури язичництва. Визначення складових понять «культура», «історична пам'ять народу», «світосприйняття народу». Проблематика дозволяє учасникам не тільки пройти шляхом народження світової художньої культури, але й відчути взаємозв'язок

історичних складених традицій і свою причетність до процесу їх становлення. В основу роботи покладено думку І.Сікорського: «Риси характеру народу мають вплив на його історичну долю».

Джерела інформації: друковані (книги з історії мистецтв, фольклористики, народознавства, тематичні журнали, альманахи, різноманітні періодичні видання і т.д.), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet, і т.п.).

Основні об'єкти дослідження:

- витоки народної творчості – язичництво;
- народні прикмети;
- народний календар;
- прислів'я і приказки;
- декоративно-ужиткове мистецтво: український костюм, ткацтво, вишивка, килимарство, гончарство, іграшка, художня обробка металу, дерева, шкіри, вироби з соломи, вироби з лози, писанкарство, вироби з бісеру та ін.

У процесі колективної творчої роботи може бути досліджено етапи розвитку української культури епохи язичництва, знайдено яскраві приклади художньої виразності язичницького світосприйняття у народній творчості – фольклорі, прикладному мистецтві.

Захист проекту може проходити у такій формі:

- 1 день: екскурсія створеним шкільним музеєм декоративно-ужиткового мистецтва, яку проводять самі діти (представлені вироби народних майстрів);
- 2 день: конкурс народного костюма з яскравими концертними фольклорними номерами (перед кожним номером можна провести короткий коментар про музичний народний твір, який буде виконано: жанр, умови та обставини виконання його нашими пращурами);
- 3 день: доповіді учнів по темі «Україна: менталітет та історія» (круглий стіл).

Проект «Подорож в надреальність»

(11 клас; розділ I, тема 5: «Сальвадор Далі – яскравий виразник модерністських течій у культурі ХХ ст.»)

Постановка проблеми: естетика сюрреалізму в загальній картині світового художнього мистецтва, готовність учнів до сприймання новітніх тенденцій світового мистецтва.

Ідея проекту: дослідження модерністських течій мистецтва ХХ ст., а також дослідження шляхів становлення одного з видатних живописців – Сальвадора Далі.

Мета проекту: ознайомити учнів з творчістю Сальвадора Далі та сюрреалістичним мистецтвом ХХ століття; виховати повагу до будь-яких художніх проявів людського духу, розвинути творчу уяву, гостроту та адекватність сприйняття художніх творів модерністських течій і мистецтва загалом.

Джерела інформації: друковані (книги з історії мистецтв, тематичні журнали й альманахи, інші періодичні видання і т.д.), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet і т.п.).

Обладнання: репродукції картин Далі, магнітофон, вірші Федеріко Гарсія Лорки, слайди.

Лозунг проекту: «Уяви себе генієм, і ти ним станеш».

Хід проекту: (учнів можна поділити на декілька груп. Кожна група готує доповідь про різні періоди життя і творчості Далі):

- Дитинство Сальвадора;
- Становлення творчої особистості навчання в Королівській Академії мистецтв Сан-Фернандо у Мадриді;
- Сучасники, друзі, однодумці Далі – Мануель де Фалья, Федеріко Гарсія Лорка, Луїс Бюнюель, Роберто Альберті, Доменіко Алонсо та ін.
- Естетика сюрреалізму та її еволюція в творчості Далі (перші творчі спроби, експерименти у стилях кубізму, футуризму, пуризму тощо);
- доленосна зустріч з Пабло Пікассо;
- Гала – дружина і муза;
- 1930-ті роки – розквіт мистецтва Сальвадора Далі;
- Останній період творчості.

Під час доповідей паралельно іде показ репродукцій відповідного періоду.

В кінці проекту можна організувати вільне обговорення теми.

Проект «Галерея»

(10 клас; розділ III: «Українська художня культура XIX ст.»;

тема 2: «Музична культура»)

Цей проект може бути проведений в будь-якому класі та наповнений різноманітним тематичним змістом.

Постановка проблеми: Дослідити життя та творчість видатних представників української музичної культури XIX ст. (в межах програми).

Ідея проекту: ознайомити учнів з діяльністю представників класичної української культури, митцями української діаспори.

Джерела інформації. Друковані (книги з історії мистецтв, тематичні журнали й альманахи і т.д.), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet і т.д.).

Хід проекту:

До пустих рам з підписами «С.Гулак-Артемівський», «М.Колачевський», «М.Вербицький», «М.Лисенко», розташованих на дошці, необхідно підібрати запропоновані узагальнені образи (фотографії різних періодів життя, портрети, репродукції, календарі, марки за темою та ін.).

Перед проведенням проекту організовується робота в групах:

- значення творчості С.Гулака-Артемівського, М.Колачевського;
- М.Вербицький: історія створення твору «Ще не вмерла Україна»;
- М.Лисенко – основоположник національної композиторської школи в Україні;
- музична творчість, виконавство та освіта.

Кожна група учнів доповідає по своїй темі, наповнюючи пусті рамки відповідним матеріалом, створюючи своєрідний колаж.

Екскурсійний проект «Пам'ятки художньої культури рідного краю»

(9 клас; розділ II, тема 5: «Художня культура рідного краю»)

Постановка проблеми: Дослідити історичні пам'ятки культури рідного міста.

Ідея проекту: ознайомити учнів з особливостями розвитку художньої культури рідного краю; формувати власні враження, отримані під час спілкування зі зразками мистецтва під час подорожі рідним містом.

Джерела інформації. Друковані (книги з історії мистецтв, тематичні журнали й альманахи і т.д.), електронні (телепередачі, відеофільми, Internet і т.д.).

Хід проекту:

- робота в групах; кожна група обирає об'єкт (архітектурний, скульптурний, тощо), збирає матеріал: репродукції, фотографії, історичні відомості, мистецькі характеристики об'єктів та ін.;
- творча обробка матеріалу; учні готують доповіді по своїх темах;
- учні малюють туристичну карту маршруту; пунктиром і стрілочками позначають напрямок руху від об'єкту до об'єкту; самі ж об'єкти намальовано схематично, або наклеєно зменшені фотографії історичних пам'яток;
- захист проекту відбувається у формі екскурсії, де у ролі екскурсоводів виступають самі діти; про кожен об'єкт розповідають учні з творчих груп;
- після проведеного проекту можна оформити альбом, у якому будуть розміщені фотографії чи репродукції екскурсійних об'єктів та написано розповіді про них (див. Дод.6).

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І. Особитісно зорієнтоване виховання: Наук. метод. посібник. – К.; ІЗМН, 19987. – 204 с.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
3. Кларина М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках. М.: Арена, 1994 – С. 109.
4. Костюк О., Левчук Л., Рудницька О., Масол Л. та ін. Державний стандарт загальної середньої освіти. Художня культура (проект) //Мистецтво та освіта. – 1997. – № 3. – С.2-10.
5. Лозанов Г. Суггестология. – София, 1970. – 255 с.
6. Масол Л. Образ – слово – думка: полікультурний діалог в освітньому просторі // Мистецтво та освіта. – 1999. - №4. – С.38-45.
7. Масол Л.М., Миропольська Н.Є. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Художньо-естетичний цикл 5-11 класи. – Київ, 2005. – С.184-231.
8. Метод проектів у сучасній освіті // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С. 8-9.
9. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Под ред. Е.С.Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 272 с.
- 10.Освітні технології / За ред.. О.М.Пехоти. – К.: А.С.К., 2002. – 255 с.
- 11.Полат Е., Петров А., Бухаркина М., Моисеева М. Что такое проект // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С. 10-17.
- 12.Питт Дж. Что это такое и как мы это делаем // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С. 26-27.
- 13.Предтеченская Л.М., Пешикова Л.В. МХК. Методические рекомендации для преподавания МХК.- М., 2001. – 150 с.
- 14.Психотехнічні ігри та вправи /Упоряд. І.Н.Слободянюк, О.О.Холодова, О.І.Олексенко. – Вінниця, 1995. – 31с.
- 15.Суггестопедагогіка. – Рівне, 2003. – 238 с.
- 16.Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Федорчук Е.І., Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. – 212 с.
- 17.Таран З. Трансформація ролі педагога в управлінні творчими та практико-орієнтованими проектами // Відкритий урок. – 2004. - №5-6. – С. 18-20.
- 18.Формування образного мислення. Науково-методичне видання / За ред. Л.Масол, В. Рагозіної, М.Скирди. – Нью-Йорк; К., 2001. – 78с.
- 19.Химик И. Как преподавать МХК. М., Просвещение, 1994. – 152 с.
- 20.Юсов Б. Взаимосвязь культурогенных факторов в формировании современного художественного мышления учителя образовательной области «Искусство» // Избранные труды по истории, теории и психологии художественного образования и полихудожественного воспитания детей. – М.: Компания “Спутник +”, 2004. – 253с.